

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού.

Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια:
Γεώργιος Κατσαδώρας, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφετηρία και προοπτικές ενός νέου πεδίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρας, Εμμανουήλ Φωκίδης

Ρόδος, 2022

Ψηφιακή Λαογραφία και σύγχρονες μορφές του λαϊκού πολιτισμού
Αφιερώματα και προοπτικές ενός νέου πεδίου

ISBN 978-618-84330-7-6

Copyright 2022

Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Επιμέλεια

Γεώργιος Κατσαδώρας

Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Εμμανουήλ Φωκίδης

Επίκουρος Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το σχεδιασμό του εξώφυλλου και οπισθόφυλλου ανέλαβε η graphic designer

Μυρτώ Φωτίου Φεγγερού

LinkedIn: Mirto Fotiou -Feggerou

E-mail: mirtof80@gmail.com

Το σχεδιασμό των μμιδίων ανέλαβε ο

Βαγγέλης Βαλασιάδης

Οι συγγραφείς των άρθρων που δημοσιεύονται στον τόμο διατηρούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των άρθρων τους. Τα άρθρα του τόμου μπορούν να χρησιμοποιηθούν με αναφορά στους συγγραφείς τους. Οι συγγραφείς των άρθρων μπορούν να τα καταθέσουν σε ιδρυματικό ή άλλο αποθετήριο ή να τα δημοσιεύσουν σε άλλη έκδοση, με υποχρεωτική την αναφορά της πρώτης δημοσίευσης του τόμου. Οι συγγραφείς ενθαρρύνονται να δημοσιοποιήσουν την εργασία τους στο Διαδίκτυο.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Εισαγωγή.....	10
Αποτελεί το Διαδίκτυο μονόδρομο για τις Σύγχρονες Λαογραφικές Σπουδές; <i>Μαρία Γκασούκα</i>	10
Ψηφιακές πηγες για τη μελέτη του ελληνικού παραδοσιακού πολιτισμού και της λαϊκής θρησκευτικότητας, <i>Εμμανουήλ Γ. Βαρβούνης</i>	20
Α΄ θεματική ενότητα: Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα της ψηφιακής λαογραφίας.....	29
Η σύγχρονη λαογραφία στο πλαίσιο των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών (digital humanities): ορισμοί, περιεχόμενο ερευνητικά πεδία, εργαλεία της Ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης</i>	30
Παράθυρο στη θάλασσα. Ένα «παράθυρο» στον λαϊκό πολιτισμό μέσα από τον κινηματογράφο και το Διαδίκτυο, <i>Άννα Λυδάκη</i>	49
Οι λαϊκές ψηφιακές ομάδες ως πεδίο της ψηφιακής Λαογραφίας, <i>Ξανθίππη Φουλίδη</i>	56
Β΄ θεματική ενότητα: Διάχυση και διάδοση παραδοσιακών και νέων μορφών του λαϊκού πολιτισμού στον ψηφιακό κόσμο	65
Λαϊκός πολιτισμός και διαδικτυακά μιμίδια: Η εκπαίδευση μέσα από τα μιμίδια κατά την περίοδο της πανδημίας του COVID-19, <i>Βασιλεία Αντωνάκη, Γεώργιος Κατσαδώρας</i>	66
Η διάχυση και διάδοση της λαογραφίας της Δωδεκανήσου στον ψηφιακό κόσμο, μέσα από δράσεις συλλόγων και ατόμων την περίοδο της καραντίνας, <i>Μαρία Α. Αντωνοπούλου</i>	83
Ο Ray Harryhausen και η απεικόνιση της Μέδουσας στα ψηφιακά παιχνίδια, <i>Ευάγγελος Βαλασιάδης</i>	98
Επιστήμη των πολιτών και πολιτισμός: Η περίπτωση της ψηφιακής καταγραφής του λαϊκού πολιτισμού, <i>Βικτώρια Γαβάνα, Μαγδαληνή Μάρη, Ευαγγελία Καβακλή</i>	116
Οι στρατηγικές ή οι μορφές τρολαρίσματος στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook., <i>Μαρία Ζαρέντη</i>	129
Creepypasta: Ο ψηφιακός αστικός θρύλος, <i>Μαρία Ζούρου</i>	141
Τα μιμίδια (memes) της πανδημίας του ιού COVID-19: Η διαχείριση του πρωτόγνωρου μέσω ενός σατιρικού είδους του ψηφιακού λαϊκού λόγου, <i>Ρέα Κακάμπουρα, Αφροδίτη-Λήδια Νουνανάκη</i> ..	153
Πολιτικές μνήμης και διαδικασία δόμησης ταυτοτήτων στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ιστότοπου «Δίκτυο Mikrasiat.gr», <i>Ιωάννης Καραχρήστος</i>	183
Το λαϊκό εορτολόγιο μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια, <i>Ευηλένα Καρδαμήλα</i>	195
Αινίγματα, παροιμίες και άλλες λαϊκές φράσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την περίοδο της πανδημίας. Η σελίδα ««Λαϊκές ρήσεις, Αινίγματα και Ανέκδοτα» στο Facebook, <i>Χρυσάνθη Κόζα</i> .	209
Τα λαχνίσματα στον σύγχρονο ψηφιακό κόσμο: Από το τελετουργικό των υπαίθριων παιδικών παιχνιδιών στο τεχνολογικό σύμπαν του Διαδικτύου., <i>Δημήτρης Ε. Κόκκινος, Ανθούλα Κολιάδη-Τηλιακού</i>	220
Διάχυση πολιτισμικών στοιχείων της Τσακωνιάς μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (η περίπτωση του Facebook), <i>Μαρία-Κομιανή Κολινιώτη</i>	235
The tinderisation of romance, <i>Yvonne Kosma, Vasilis Gialatzis, Jojo Ekate Diakoumakou</i>	253

Διαρκείς ανατροφοδοτήσεις μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς προφορικότητας: Η κυκλοφορία του κουτσομπολιού από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην καθημερινή ζωή και αντίστροφα, <i>Γιώργος Κούζας</i>	269
Το παιχνίδι στην ψηφιακή εποχή: Το παράδειγμα του ομαδικού ηλεκτρονικού παιχνιδιού μεταξύ ενηλίκων, <i>Κωνσταντίνα Κουτσονικολή</i>	281
Μοιράσου κι εσύ μian ιστορία: Από τη ζωντανή αφηγηματική κοινότητα στη διαδικτυακή συνύπαρξη. Η περίπτωση της Λέσχης Αφήγησης Αθήνας. Όψεις, σκέψεις, προοπτικές, <i>Δημήτρης Β. Προύσαλης</i>	294
Η περίπτωση του Ελληνικού YouTube community: Ένας βιότοπος λαογραφικών φαινομένων μέσα σε μία μικρογραφία της κοινωνίας στο Διαδίκτυο, <i>Αικατερίνη Σχοινά</i>	305
Ο έντεχνος λαϊκός λόγος στο Διαδίκτυο: Δύο παραδείγματα χρήσης των παροιμιών στη διάρκεια της πανδημίας, <i>Γεώργιος Τσερπές, Μαριάνθη Καπλάνογλου</i>	319
Εκδηλώσεις θρησκευτικότητας και λαϊκής ευσέβειας στο χώρο του Διαδικτύου. Το τραγούδι «Μπαγιάσας» του Νικόλα Άσιμου, <i>Νικόλαος Γ. Τσιρέβελος, Εμμανουήλ Χ. Κυριαζάκος</i>	331
Τα διαδικτυακά μμίδια στις ομάδες των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στο Facebook, <i>Βαρβάρα Τσούγγου</i>	346
Διαδικτυακός κόμβος «Καρπάθικο Γλέντι»: Η συνεργατική διαδικτυακή ανάπτυξη ενός στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, <i>Βασιλική Χρυσανθοπούλου, Παρασκευή Γ. Κανελλάτου</i>	360
Η εικόνα του θρύλου του βρικόλακα μέσα από ψηφιακά παιχνίδια, <i>Έλενα Ψυχάρη, Ρέα Κακάμπουρα</i>	387
Γ' θεματική ενότητα: Η ψηφιακή λαογραφία στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση	402
Δημιουργία ψηφιακού μουσείου εθιμικών δρώμενων, <i>Χρήστος Θεολόγος, Στέφανος Κυριαζάκος</i>	403
Προσεγγίζοντας τη λαογραφία μέσα από τη θεωρία των πολυγραμματισμών και τη δημιουργική γραφή: Λαϊκά μαγικά παραμύθια και ψηφιακός μετασχηματισμός στη λογοτεχνία του Γυμνασίου, <i>Κωνσταντίνα Καλαούζη</i>	419
Ο λαϊκός πολιτισμός σε συνδυασμό με την χρήση των νέων τεχνολογιών, ως μέσου επικοινωνίας και προσέγγισης μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, <i>Άννα Μαρία Καρακωνσταντίνου</i>	431
Μοντελοποίηση προγράμματος διαχείρισης εκκλησιαστικού κειμηλίου ως συμβολή των προηγμένων τεχνολογιών στην Ψηφιακή Λαογραφία, <i>Αικατερίνη Κορωναίου, Δημήτριος Κοτσιφάκος, Χρήστος Δουληγέρης</i>	444
Η συμβολή του παραδοσιακού χορού στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας. Σχεδιασμός ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, <i>Χριστίνα Παληά, Γεώργιος Κατσαδώρος, Απόστολος Κώστας</i>	459
Τα λαϊκά παραμύθια μέσα στη ψηφιακή πραγματικότητα, <i>Αναστάσιος Παππάς</i>	473
Λαϊκός πολιτισμός στην εποχή της τηλεκπαίδευσης: Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για το αντικείμενο της Λαογραφίας και της Ψηφιακής Λαογραφίας στη διδακτική πράξη, <i>Γεώργιος Πασιόπουλος, Ευστάθιος Ξαφάκος</i>	490
Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά στο ψηφιακό περιβάλλον: Μια χαρτογράφηση των διαδικτυακών συλλογών και μουσείων για την ελληνική μουσική, <i>Νίκος Πουλάκης</i>	506
«Όψεις λαϊκής θεραπευτικής στην Ήπειρο, άλλοτε και τώρα»: Εκπαιδευτικές δράσεις Ψηφιακής Λαογραφίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, <i>Χαράλαμπος Σταμπόλης, Ρέα Κακάμπουρα</i>	518

Διδάσκοντας τοπική ιστορία, πολιτισμό, παραδόσεις και έθιμα με τη χρήση ψηφιακών παιχνιδιών. Προκαταρκτικά αποτελέσματα από μία μελέτη περίπτωσης στο νησί της Νισύρου, Άννα Χαρτοφύλη, Εμμανουήλ Φωκίδης.....	529
Κατάλογος συγγραφέων	542

Το λαϊκό εορτολόγιο μέσα από τα διαδικτυακά μίμια

Ευηλένα Καρδαμήλα

Εκπαιδευτικός

kardamila.evilena@gmail.com

Περίληψη

Το λαϊκό εορτολόγιο με τις μεγάλες και μικρές θρησκευτικές γιορτές που το συνοδεύουν και με τον τρόπο που αυτές εορτάζονται από τους ανθρώπους, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο ζωής και σκέψης και πολλές φορές διαμορφώνει συνήθειες και αξίες. Καθώς ο λαϊκός πολιτισμός προσαρμόζεται στις νέες συνθήκες της κάθε εποχής, είναι φυσικό πως η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και του Διαδικτύου τα τελευταία χρόνια δε θα τον άφηνε ανεπηρέαστο. Μέσα από το Διαδίκτυο όχι μόνο διαδίδονται πολλές όψεις του λαϊκού πολιτισμού αλλά και δημιουργούνται νέες. Έτσι και τα διαδικτυακά μίμια σαν εικόνες και φράσεις που διαδίδονται ανάμεσα στους χρήστες, αποτελούν έναν τρόπο έκφρασης των ιδεών, των συνηθειών και εν γένει του πολιτισμικού πλαισίου των χρηστών αυτών. Στην παρούσα μελέτη έγινε μια προσπάθεια συλλογής και κατηγοριοποίησης διαδικτυακών μιμιδίων που αναφέρονται στις μεγάλες γιορτές του λαϊκού εορτολογίου με σκοπό να ερευνηθεί η έκφραση του εορτασμού αυτών των εορτών και των εθίμων τους μέσα από το Διαδίκτυο. Οι μεγαλύτερες γιορτές και αυτές που ερευνώνται στην παρούσα εργασία είναι: οι γιορτές του Δωδεκαημέρου, οι Απόκριες και το Πάσχα. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε αναζήτηση μιμιδίων, τα οποία σχετίζονταν με αυτές τις τρεις μεγάλες γιορτές σε ιστοσελίδες και κοινωνικά μέσα στο Διαδίκτυο. Το υλικό που ερευνήθηκε αποτελείται από 103 διαδικτυακά μίμια και συγκεντρώθηκε έπειτα από αναζήτηση λέξεων κλειδιών σε ιστοτόπους με ελεύθερη πρόσβαση.

Λέξεις-κλειδιά: Λαϊκό εορτολόγιο, γιορτές, Διαδίκτυο, μίμια

Abstract

The popular calendar with the big and small religious celebrations that accompany it and the way they are celebrated by people, greatly influence their way of life and thinking and often shape habits and values. As popular culture adapts to the new conditions of each era, it is natural that the rapid development of technology and internet in recent years would not leave it unaffected. Through the internet, not only many aspects of popular culture are being disseminated, but also new ones are being created. Thus, internet memes, like images and phrases that are spread among users, are a way of expressing the ideas, habits and in general the cultural background of the users. In this study an attempt was made to collect and categorize online memes that refer to the great celebrations in order to investigate the evolution of these holidays and their customs as it is presented through the internet. The biggest celebrations that are investigated in the present work are: Christmas, Halloween and Easter. A research was made for memes, which were related to these three big celebrations on websites and social media on the internet. The material researched consists of 103 web memes and was compiled after searching for keywords on freely accessible sites.

Keywords: celebrations, Internet, memes, popular calendar

Εισαγωγή

Το λαϊκό εορτολόγιο συνοδεύεται από διαβατήριες εθιμικές πρακτικές που συνδέονται με τη λαϊκή λατρεία και εκφράζονται με διάφορους συμβολισμούς και εκδηλώσεις. Πολλά από τα έθιμα των γιορτών του προέρχονται από την προβιομηχανική κοινωνία, άλλα έχουν προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες ζωής και κάποια άλλα έχουν δημιουργηθεί ή και συνεχίζουν να δημιουργούνται στην εποχή μας. Έτσι το λαϊκό εορτολόγιο είναι ένα κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού, με το οποίο η λαογραφική έρευνα ασχολείται ιδιαίτερα.

Στη σύγχρονη εποχή με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη δημιουργία του Web 2.0, στη λαογραφική έρευνα ανοίγεται ένα νέο πεδίο μελέτης, το οποίο δίνει νέες δυνατότητες και διαστάσεις σε αυτή, αφού η χρήση της τεχνολογίας και του Διαδικτύου προσφέρει νέους τρόπους αξιοποίησης και πρόσβασης στο υλικό από τους ερευνητές του λαϊκού πολιτισμού. Ένα πρόσφορο πεδίο μελέτης του λαϊκού πολιτισμού αποτελούν τα διαδικτυακά μιμίδια, καθώς μέσα από αυτά αντικατοπτρίζονται οι απόψεις αλλά και οι συνήθειες των χρηστών.

Με βάση τα παραπάνω γεννήθηκε προβληματισμός σχετικά με το κατά πόσο το λαϊκό εορτολόγιο, οι τελετουργίες και τα έθιμά του αποτυπώνονται στα διαδικτυακά μιμίδια. Έτσι, στη συγκεκριμένη έρευνα γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης των εορτασμών και των εθίμων του λαϊκού εορτολογίου στη σύγχρονη κοινωνία, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια. Τα μιμίδια συγκεντρώθηκαν έπειτα από αναζήτηση στον επιφανειακό ιστό και αναλύθηκαν μέσω της ερμηνευτικής φαινομενολογικής ανάλυσης.

Θεωρητικό μέρος

Το λαϊκό εορτολόγιο

Η θρησκευτικότητα στη σύγχρονη εποχή κινείται σε ένα επίπεδο πολύ διαφορετικό συγκριτικά με το παρελθόν (Βαρβούνης, 2015, σ. 653). Τα σύγχρονα κοινωνικά φαινόμενα, ακόμα και εκείνα που αφορμίζονται από τη θρησκευτική ζωή, συχνά χάνουν την τελετουργική τους πλευρά, ενώ ενισχύεται η κοινωνική πλευρά τους. Ωστόσο αυτή η υποβάθμιση του τελετουργικού κομματιού δεν εμποδίζει την επιστήμη της λαογραφίας να μελετά αυτά τα φαινόμενα και τις εκδηλώσεις (Κούζας, 2017, σ. 66).

Βασικός παράγοντας της ανάπτυξης και της διαμόρφωσης της ελληνικής λαϊκής θρησκευτικότητας είναι ο φολκλορισμός. Στα πλαίσια της φολκλοριστικής δράσης αναβιώνουν θρησκευτικές πρακτικές, οι οποίες μπορεί να είχαν εκλείψει εξαιτίας των αλλαγών στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της εποχής. Ωστόσο αξιοσημείωτη είναι και η εισαγωγή νέων εθίμων και τελετουργιών, οι οποίες είτε είναι προϊόντα αντιγραφής είτε δημιουργούνται εξ αρχής. Μια τάση, η οποία κυριαρχεί στη σύγχρονη λαϊκή θρησκευτικότητα σχετικά με την τέλεση των εθίμων είναι η μεταφορά τους από τον τόπο προέλευσής τους στα αστικά κέντρα. Στις πόλεις, λοιπόν, η εκκλησιαστική ζωή και ο εορτασμός πολλών από τις θρησκευτικές γιορτές δομούνται με βάση την ενορία. Τα ιδιαίτερα ήθη και έθιμα της κάθε περιοχής πολλές φορές είναι προϊόντα των επιλογών των ιερέων της ενορίας ή διάφορων πολιτιστικών συλλόγων. Ο λαός συνήθως αποδέχεται και ενστερνίζεται αυτές τις πρακτικές λόγω της αγάπης του για τις τελετουργίες αλλά και της ενίσχυσης του θρησκευτικού τους αισθήματος μέσα από αυτές τις πρακτικές. Έχει δημιουργηθεί έτσι ένα ενιαίο λαϊκό τυπικό για τους εορτασμούς χωρίς ωστόσο να έχουν εκλείψει τα ιδιαίτερα τοπικά έθιμα, ειδικά σε περιοχές όπου έχουν εγκατασταθεί συμπαγείς πληθυσμοί από μια περιοχή της Ελλάδας. Όλες αυτές οι νέες εκδηλώσεις διαμορφώνουν την αστική λαϊκή θρησκευτικότητα και ενσωματώνονται στις νέες παραδόσεις (Βαρβούνης, 2014, σσ. 118-142).

Οι μεγαλύτερες γιορτές του λαϊκού εορτολογίου και αυτές που μελετώνται στην παρούσα εργασία είναι οι γιορτές του Δωδεκαημέρου, οι Απόκριες και το Πάσχα. Δωδεκαήμερο ονομάζεται η εορταστική περίοδος των δώδεκα ημερών από τα Χριστούγεννα μέχρι και τα Θεοφάνια (Λουκάτος, 1997, σ. 1). Τόσο τα Χριστούγεννα όσο και η Πρωτοχρονιά και τα Θεοφάνια είναι γιορτές που

συνδυάζονται με πλήθος εθίμων, κάποιων από αυτών γνωστών μέχρι σήμερα ενώ κάποιων άλλων όχι. Στο διάστημα των ημερών αυτών αλλά και όλου του δωδεκαημέρου, εκτός από το έντονο θρησκευτικό στοιχείο, παρατηρούνται και διάφορες δοξασίες σχετικά με την κυριαρχία των κακών πνευμάτων στη γη.

Παράλληλα, η εποχή αυτή των γιορτών χαρακτηρίζεται κι από ορισμένα «περάσματα» γι' αυτό και τα έθιμα που τελούνται σε αυτές εντάσσονται στα διαβατήρια έθιμα. Αρχικά, τα Χριστούγεννα περνάμε από τη μια ηλιακή περίοδο στην άλλη με το χειμερινό ηλιοστάσιο στις 22 Δεκεμβρίου. Έπειτα, την Πρωτοχρονιά περνάμε στο νέο έτος. Από την άλλη, η γιορτή των Φώτων εγκαινιάζει μια περίοδο ευνοϊκή για ταξίδια, καθώς τα νερά καθαγιάζονται και ηρεμούν. Τέλος, όλη η περίοδος των γιορτών σημαίνει τη σταδιακή υποχώρηση του χειμώνα και την έλευση της άνοιξης μετά από λίγο καιρό. Για όλα αυτά τα «περάσματα» οι άνθρωποι τελούσαν και τα αντίστοιχα έθιμα τα οποία ονομάστηκαν διαβατήρια, καθώς με αυτά περνούσαν από τη μία κατάσταση στην άλλη. Η τέλεσή τους είχε σκοπό να εγκαινιαστεί με τον καλύτερο τρόπο η νέα περίοδος της ζωής τους και να φέρει όσο το δυνατόν καλύτερη τύχη και περισσότερα εφόδια (Λουκάτος, 1997, σ. 36).

Στις περισσότερες περιοχές της χώρας τα χαρακτηριστικότερα έθιμα τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι αυτών των εορτών είναι ο γιορτινός στολισμός, τα κάλαντα, η κοπή της Βασιλόπιτας και το γιορτινό τραπέζι. Όπως αναφέρει και ο Μέγας, κάθε παραμονή τα παιδιά ξεχύνονταν στους δρόμους και πήγαιναν να μεταφέρουν το χαρμόσυνο μήνυμα της γέννησης του Χριστού λέγοντας τα κάλαντα. Τα κάλαντα, λοιπόν, είναι τραγούδια που εκτός από το μήνυμα της γέννησης του Χριστού ή του ερχομού του νέου χρόνου περιέχουν και ευχές και επαίνους για τον νοικοκύρη, τη νοικοκυρά και τα άλλα μέλη της οικογένειας (Μέγας, 2012, σ. 60). Επίσης, κάθε περιοχή έχει τα δικά της κάλαντα και μπορούμε να δούμε μέσα από αυτά διάφορα χαρακτηριστικά της. Δηλαδή διαφορετικοί είναι οι στίχοι από τα κάλαντα αγροτικών περιοχών, διαφορετικοί των κτηνοτροφικών περιοχών και διαφορετικοί των νησιών. Από την άλλη το γιορτινό τραπέζι αποτελεί πάντα αναπόσπαστο κομμάτι αυτών των ημερών. Ειδικά για τα Χριστούγεννα, οι προετοιμασίες ξεκινούσαν πάντα από την παραμονή και στις περισσότερες περιοχές στο τραπέζι δέσποζαν το χοιρινό από το έθιμο της χοιροσφαγίας και τα Χριστόψωμα που ζύμωναν οι νοικοκυρές (Μέγας, 2012, σ. 65).

Στη σύγχρονη Ελλάδα η έννοια της «Αποκριάς» έχει καθιερωθεί για το σύνολο των εθίμων που τοποθετούνται κυρίως μέσα στο Φεβρουάριο και κάποιες φορές στις αρχές Μαρτίου. Ξεκινούν όταν «αρχίζει το τριώδιο», έκφραση με εκκλησιαστική καταγωγή καθώς σημαίνει ότι από τότε και μέχρι το Μ. Σάββατο θα χρησιμοποιείται στις ακολουθίες το λειτουργικό βιβλίο *Τριώδιον* (Λουκάτος, 1985, σ. 135). Στα χωριά παρατηρούμε την τέλεση κάποιων δρωμένων (Λουκάτος 1985, σ. 35) που σχετίζονται με ζωόμορφες μεταμφιέσεις. Οι μεταμφιεσμένοι παίρνουν και διάφορα ονόματα ανάλογα με την περιοχή: Κουδουνάτοι, Γιανίτσαροι, Κουκούγεροι, Καμουζέλες, Μούσκαροι, Προσωπεία, Μασκαράδες, Καρνάβαλοι κ.ά. (Μέγας, 2012, σσ. 117-118). Η ομάδα των μεταμφιεσμένων, η πομπή, μπορεί να αναπαριστά έναν γάμο, ένα δικαστήριο, μια κηδεία αλλά και να «ανεβάζει» δραματικές παραστάσεις (Μέγας, 2012, σ. 119). Σύμφωνα με τις αρχαϊκές αντιλήψεις εκείνες τις ημέρες επιστρέφουν στη γη οι ψυχές των πεθαμένων. Επίσης, εκείνη η εποχή καλωσορίζει την άνοιξη και μαζί με αυτή τη βλάστηση και την ευφορία των καρπών. Στις πόλεις κύριο στοιχείο του εορτασμού της Αποκριάς είναι το καρναβάλι. Πρόκειται για παρελάσεις στις οποίες παίρνουν μέρος διάφορες ομάδες ανθρώπων με κοινές μεταμφιέσεις καθώς επίσης και άρματα. Εκτός από τις παρελάσεις, όμως, σε ένα «αστικό καρναβάλι» παρατηρούμε την πραγματοποίηση διάφορων χοροεσπερίδων. Οικογενειακοί χοροί, δημόσιοι χοροί, επίσημοι ή χοροί μεταμφιεσμένων, χοροί σε θέατρα, χοροί σε ταβέρνες, χοροί για φιλανθρωπικούς σκοπούς και χοροί για την ενίσχυση σωματείων. Όλοι αυτοί οι χοροί δε γίνονται μόνο για τη διασκέδαση αλλά έχουν να κάνουν και με κοινωνικές διαδικασίες καθώς προσδίδουν κοινωνική αναγνώριση στους παρευρισκόμενους (Πολίτης, 1987, σ. 44).

Το Πάσχα αποτελεί τη σημαντικότερη γιορτή για πολλούς Έλληνες. Τόσο από τη «θρησκευτική» πλευρά του γεγονότος, όσο και από την «κοσμική», το Πάσχα θεωρείται μια εορτή στενά συνυφασμένη με την ελληνική ταυτότητα. Επίσης, αποτελεί μια περίοδο κατά την οποία οι άνθρωποι,

μέσω διάφορων πρακτικών που επιτελούν, εμπλέκονται ενεργά σε τελετουργικά φορτισμένες πράξεις. Ο εορτασμός αυτών των ημερών ξεκινά από το Σάββατο του Λάζαρου με πολλά έθιμα όπως τα λαζαράκια, τα κάλαντα του Λαζάρου αλλά και τις Λαζαρίνες. Από την Κυριακή των Βαΐων ξεκινά μια περίοδος κατάνυξης και συμμετοχής στις ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας. Το βάψιμο των αυγών, ο στολισμός του Επιταφίου και η ετοιμασία του τραπεζιού της Ανάστασης και της Κυριακής του Πάσχα είναι συνήθειες που κρατούν μέχρι και τις μέρες μας όχι μόνο στα χωριά αλλά και στις πόλεις (Μέγας, 2012, σσ. 183-200). Η ημέρα της Λαμπρής εξελίσσεται σε ένα μεγάλο πανηγύρι και φαγοπότι με χορούς και τραγούδια. Συνεπώς στις γιορτές του Πάσχα συνυπάρχουν η ευσέβεια με την κοσμική χαρά, η οποία στο τέλος κυριαρχεί (Μερακλής, 2011, σσ. 266-267).

Διαδίκτυο και λαϊκός πολιτισμός

Ο κόσμος της τεχνολογίας, οι συσκευές και οι μηχανές διεισδύουν όλο και περισσότερο στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (Bausinger, 2009, σσ. 12-14). Με τη δημιουργία του Web 2.0 στις αρχές της δεκαετίας του 2000, το οποίο μετατρέπει το Διαδίκτυο σε αλληλεπιδραστικό και επικοινωνιακό περιβάλλον, ανοίγει ο δρόμος για τη διάδοση και την έκφραση του λαϊκού πολιτισμού μέσα σε αυτό το περιβάλλον. Καθώς στο Web 2.0 είναι έντονη η συμμετοχή των χρηστών και η διαδραστικότητά τους, η μετάβαση αυτή έχει μεγάλη πολιτισμική σημασία αφού μετατρέπει το Διαδίκτυο σε «πολιτισμικό πλαίσιο». Μέσω του Διαδικτύου, ο λαϊκός πολιτισμός μεταφέρεται από την τοπική στη διαδικτυακή κοινότητα με κοινό τους χαρακτηριστικό τη συλλογική συμμετοχή των ανθρώπων (Κατσαδώρας, 2013, σ. 102). Ο άνθρωπος λοιπόν με την εξέλιξη της τεχνολογίας και τη δημιουργία του Διαδικτύου δεν απομακρύνεται από τις καταβολές του, αλλά αντίθετα, αυτές προσαρμόζονται για να ικανοποιούν τις «ανάγκες των ανθρώπων για έκφραση και επικοινωνία, όπως αυτές διαμορφώνονται στο εκάστοτε ιστορικό πλαίσιο» (Βαλασιάδης κ.ά., 2017, σ. 1027· Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 392). Με αυτόν τον τρόπο, όχι μόνο πολλές μορφές του λαϊκού πολιτισμού διαδίδονται αλλά και δημιουργούνται και νέες (Κατσαδώρας, 2011, σσ. 95-97· Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σ. 394). Σύμφωνα, μάλιστα, με τον Blank (2007, σ. 24) από τις προφορικές και γραπτές παραδόσεις έχει γίνει μια μετάβαση σε παρόμοιες αφηγήσεις στη διαδικτυακή ψηφιακή επικοινωνία. Η παραγωγή αυτών συνεχίζει να γίνεται από τον άνθρωπο και το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται ως μέσο για τη διάδοσή τους.

Παράλληλα, το Διαδίκτυο καθώς επιτρέπει την αλληλεπίδραση διάφορων πολιτισμικών ομάδων, γίνεται ένας από τους σημαντικότερους εκφραστές της παγκοσμιοποίησης (Κατσαδώρας, 2011, σσ. 90-99). Ο τρόπος αυτής της έκφρασης είναι ιδιότυπος σύμφωνα με τον Όνγκ, ο οποίος χρησιμοποίησε σχετικά με τη σύγχρονη τεχνολογική εποχή τον όρο «δευτερογενής προφορικότητα». Με τον όρο αυτό περιγράφει τις νέες μορφές προφορικότητας των ηλεκτρονικών μέσων, οι οποίες συνδυάζουν τον προφορικό με τον γραπτό λόγο χάρη στη δυαδικότητα της επικοινωνίας που λαμβάνει χώρα σε αυτό το περιβάλλον (Ong, 2005, σ. 9).

Τα διαδικτυακά μιμίδια

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, τα ψηφιακά μέσα και τα κοινωνικά δίκτυα επιτρέπουν σε όλους τους ανθρώπους να βάλουν το προσωπικό τους στοιχείο στο γενικό περιβάλλον των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης μέσα από τις δραστηριότητές τους και τους δίνουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν μεγάλο κοινό. Μία από αυτές τις δραστηριότητες είναι τα διαδικτυακά μιμίδια.

Ο βιολόγος Richard Dawkins χρησιμοποίησε πρώτη φορά τον όρο μιμίδιο στο βιβλίο του *The Selfish Gene* (1976, σ. 142), προσπαθώντας να εφαρμόσει την εξελικτική θεωρία στην πολιτισμική αλλαγή. Ο Dawkins παρομοίασε τα μιμίδια με μικρές πολιτισμικές μονάδες που εξαπλώνονται όπως τα γονίδια μέσα από την αντιγραφή και τη μίμηση. Δηλαδή, όπως γίνεται η μεταφορά των γονιδίων από σώμα σε σώμα, έτσι γίνεται και η μεταφορά των μιμιδίων από “εγκέφαλο σε εγκέφαλο”. Με

αυτόν τον τρόπο, αντικείμενα πολιτισμικής εξέλιξης όπως ανέκδοτα, μελωδίες, ατάκες ακόμη και ρούχα συμπεριλαμβάνονται στα μιμίδια και αναπαράγονται μέσω του προφορικού και γραπτού λόγου. Παράλληλα, τα μιμίδια που ανταποκρίνονται καλύτερα σε δεδομένο κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον παραμένουν και εξαπλώνονται με επιτυχία, ενώ τα υπόλοιπα εξαφανίζονται, ακριβώς όπως συμβαίνει και με τα γονίδια.

Τα μιμίδια όμως έχουν μεταφερθεί και στο Διαδίκτυο ως εικόνες, φράσεις και ιδέες -πολλές φορές με καυστική σάτιρα- που διαδίδονται από χρήστη σε χρήστη. Πρόκειται, λοιπόν, για μια μορφή επικοινωνίας με κύριο χαρακτηριστικό της τη χρήση της μίμησης και της αναπαραγωγής. Παράλληλα, μιας και στη σύγχρονη κοινωνία οι εικόνες παίζουν μεγαλύτερο ρόλο από τα κείμενα, τα μιμίδια τις χρησιμοποιούν ώστε να εξαπλώνονται.

Ο Shifman (2014, σσ. 20-22) όρισε τα διαδικτυακά μιμίδια ως: «μία ομάδα ψηφιακών αντικειμένων που μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά περιεχομένου μορφής και στάσης, τα οποία δημιουργήθηκαν με επίγνωση του ενός του άλλου και κυκλοφόρησαν, αντιγράφηκαν και μετατράπηκαν μέσω του Διαδικτύου από πολλούς χρήστες». Επίσης, διαχώρισε τρεις βασικές διαστάσεις των διαδικτυακών μιμιδίων: το περιεχόμενο, τη μορφή και τη στάση (άποψη) τους. Η διάσταση του περιεχομένου σχετίζεται με τις ιδέες και την ιδεολογία που υπάρχει στο περιεχόμενο ενός κειμένου. Η διάσταση της μορφής έχει να κάνει με όσα αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας, όπως η οπτικοακουστική του μορφή. Τέλος, η στάση σχετίζεται με τον τρόπο που οι δημιουργοί του μιμιδίου ή εκείνοι που το μοιράζονται παίρνουν θέση σχετικά με το κείμενο.

Αν μελετήσει κανείς τα μιμητικά μέσα θα εντοπίσει αποδεικτικά στοιχεία πολυφωνικής συμμετοχής καθώς θα παρατηρήσει ότι πολλές φωνές συνδέονται, συνδιαλέγονται, επιχειρηματολογούν και ανταγωνίζονται. Όπως στον προφορικό λόγο με τον οποίο κάποιος μεταφέρει ένα μήνυμα σε άλλους όπως το έχει στη μνήμη του, αλλάζοντας, όμως, κάποιες φορές το νόημα και τη μορφή του, έτσι γίνεται και με την αναπαραγωγή ενός διαδικτυακού μιμιδίου. Τα μιμίδια, βασίζονται στη λογική της δημιουργίας και του διαμοιρασμού. Έτσι οι χρήστες τους πρέπει να νιώθουν ότι ταυτίζονται με το περιεχόμενο ώστε να θέλουν να το μοιραστούν και με άλλους χρήστες. Με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται ανάμεσά τους το αίσθημα του ανήκειν αφού νιώθουν μέρος μιας κοινότητας που κατανοεί τη σημασία του κάθε μιμιδίου (Miltner, 2011, σσ. 12-13). Παράλληλα, λόγω της ταχύτητας με την οποία διαδίδονται αλλά και της ανωνυμίας του δημιουργού, τα μιμίδια προσφέρονται για ελεύθερη έκφραση και εντάσσονται στο πεδίο των λαογραφικών εκφράσεων λόγω της συλλογικής τους αποδοχής (Κατσαδώρας, 2013). Επιπλέον, τα περισσότερα μιμίδια έχουν ένα χιουμοριστικό χαρακτήρα καθώς ο δημιουργός εκφράζει ακόμη και τις σοβαρές πεποιθήσεις και αντιλήψεις του με έναν ιδιαίτερο τρόπο, ο οποίος προκαλεί γέλιο και ευχάριστη διάθεση στους υπόλοιπους χρήστες. Με αυτόν τον τρόπο σχετίζονται με τις ευτράπελες διηγήσεις (Κατσαδώρας & Νουνανάκη, 2021, σσ. 400-401), οι οποίες είναι προβιομηχανικές αφηγήσεις ανεκδοτολογικού περιεχομένου και αποτελούν κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού (Μερακλής, 2011, σ. 335).

Μάλιστα όταν ξεκίνησε η διάδοση των μιμιδίων στο Διαδίκτυο, αυτά συνδέθηκαν περισσότερο με τον λαϊκό πολιτισμό καθώς έγιναν φορείς κοινών βιωμάτων, εθίμων, αιώνιων αξιών και πεποιθήσεων, τα οποία μετασηματίζονται στη σύγχρονη μορφή του λαϊκού πολιτισμού. Τέλος, το μιμίδιο μπορεί να χαρακτηριστεί εξ' ολοκλήρου σαν ένα λαϊκό είδος καθώς είναι προϊόν της εξωτερίκευσης των απόψεων του δημιουργού του με τις οποίες ταυτίζονται οι υπόλοιποι χρήστες.

Μεθοδολογία

Το Διαδίκτυο είναι ένας χώρος στον οποίο οι χρήστες μπορούν να θεωρηθούν σαν μέλη μια ευρείας ομάδας (Dundes, 1980) και μέσα από το διαμοιρασμό στοιχείων μεταξύ τους καλλιεργούν το αίσθημα του ανήκειν (Miltner, 2011, σσ. 12-13). Έτσι, η έρευνα του λαϊκού πολιτισμού στο Διαδίκτυο αποτελεί μια αναπαράσταση της εκάστοτε ομάδας και κοινότητας που προσφέρεται για μελέτη, αφού πρόκειται για μια περιοχή, η οποία μέσω της αλληλεπίδρασης που γίνεται σε αυτή, αποκτά

κοινωνικές διαστάσεις (Raymond, 2001). Τα διαδικτυακά μιμίδια έχουν γίνει αντικείμενο έρευνας πολλών μελετητών διάφορων κλάδων, όπως ο Shifman (2013), ο Milner (2013), ο Reime (2015), ο Grundlingh (2018), ο Wagener (2020) και άλλοι. Παρόλα αυτά, από τη μελέτη τους προκύπτει η ανάγκη για περαιτέρω διερεύνησή τους ιδιαίτερα όσον αφορά τη σύνδεσή τους με το λαϊκό πολιτισμό γενικότερα αλλά και το λαϊκό εορτολόγιο ειδικότερα. Έτσι την παρούσα μελέτη έγινε μια προσπάθεια συλλογής και κατηγοριοποίησης διαδικτυακών μιμιδίων που αναφέρονται στις μεγάλες γιορτές (Δωδεκαήμερο, Απόκριες και Πάσχα) με σκοπό να ερευνηθεί η έκφραση του εορτασμού αυτών των εορτών και των εθίμων τους μέσα από το Διαδίκτυο. Συγκεκριμένα, οι στόχοι τη έρευνας αφορούν την απάντηση των εξής ερωτημάτων:

- Αντικατοπτρίζεται ο τρόπος εορτασμού των γιορτών του λαϊκού εορτολογίου μέσα από τα διαδικτυακά μιμίδια;
- Εκφράζονται διαφορετικές απόψεις των χρηστών των μιμιδίων σχετικά με τις γιορτές;
- Η πανδημία επηρέασε τις τελετουργίες των γιορτών, σύμφωνα με όσα εκφράζονται από τα μιμίδια;

Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε αναζήτηση μιμιδίων, τα οποία σχετίζονταν με τις τρεις μεγάλες γιορτές του χρόνου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο χρονικό διάστημα από τον Απρίλιο έως τον Νοέμβριο του 2021 και το υλικό αποτελείται από 103 διαδικτυακά μιμίδια, τα οποία συγκεντρώθηκαν έπειτα από αναζήτηση συγκεκριμένων λέξεων κλειδιών (χριστουγεννιάτικα memes, memes Πάσχα, memes Απόκριες) στον επιφανειακό ιστό. Επίσης, πραγματοποιήθηκε αναζήτηση μιμιδίων σε κοινωνικά μέσα (Facebook) σε σελίδες που έχουν δημιουργηθεί για τη δημοσίευση μιμιδίων (ancient memes, the real ancient memes, ο τοίχος είχε τη δική του υστερία) καθώς σε αυτές τις σελίδες έχει παρατηρηθεί αυξημένη δημοσίευση μιμιδίων την περίοδο των γιορτών, τα οποία είναι και σχετικά με αυτές. Η κατηγοριοποίηση των μιμιδίων έγινε αναφορικά με τη γιορτή στην οποία αναφέρονται, τη συσχέτισή τους ή όχι με την πανδημία και τη στάση των χρηστών απέναντι στις γιορτές. Ακολούθησε ερμηνευτική ανάλυση του υλικού με σκοπό να αποκωδικοποιηθούν και να αναδειχθούν τα φανερά και τα κρυμμένα νοήματα που προκύπτουν μέσα από τη χρήση των μιμιδίων.

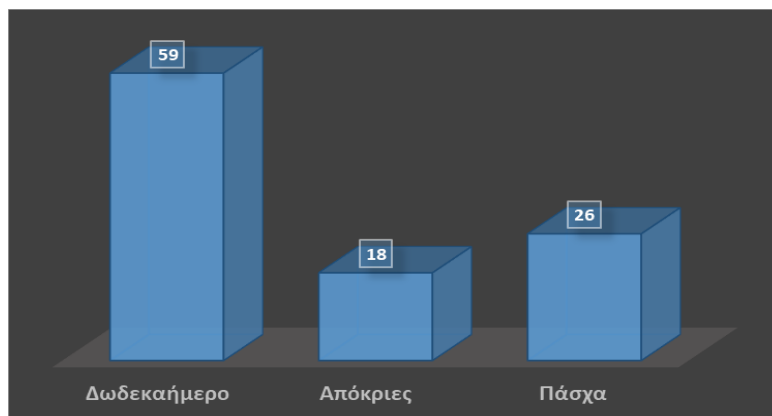
Η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί μία από τις βασικότερες και πιο διαδεδομένες μεθόδους για να αναλύονται τα ποιοτικά δεδομένα καθώς επιτρέπει στον ερευνητή να αναζητήσει και να εντοπίσει υποκείμενα θέματα στο υλικό που έχει να ερευνήσει (Bryman, 2012, σ. 557). Έτσι, μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση όχι μόνο γραπτών κειμένων (όπως βιβλία, εφημερίδες, άρθρα, τραγούδια, παροιμίες, διαφημίσεις) αλλά και εικόνων, ερευνάται η συμπεριφορά και οι απόψεις των ανθρώπων με τρόπο έμμεσο, καθώς αναλύεται ο τρόπος που επικοινωνούν και εκφράζονται (Fraenkel & Wallen, 2009, σ. 472).

Αυτή η προσέγγιση μας βοηθά να κατανοήσουμε τον τρόπο που οι άνθρωποι κατασκευάζουν τον κοινωνικό τους κόσμο και ορίζουν τη θέση τους μέσα σε αυτόν. Έτσι, γίνεται μια προσπάθεια διεξόδου στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι βιώνουν τον εορτασμό αυτών των γιορτών και νοηματοδοτούν τη δράση τους μέσα σε αυτές. Σύμφωνα με τον Denzin (1983, σσ. 129-146) η φαινομενολογική ερμηνευτική έρευνα παρουσιάζει τον τρόπο αναπαράστασης του κόσμου από τα υποκείμενα, μέσα από τις αλληλεπιδράσεις τους. Έτσι, η ερμηνεία που δίνουμε αντικατοπτρίζεται μέσα από τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα μιμίδια, καθώς αποτυπώνουν τις σχέσεις και τις απόψεις των ανθρώπων στον πραγματικό κόσμο.

Αποτελέσματα

Το υλικό που μελετήθηκε αποτελείται από 103 μιμίδια. Τα 66 από αυτά συνδυάζουν κείμενο με εικόνα (στίχο ή φωτογραφία κάποιου σκηνής από ταινία ή σειρά) και τα υπόλοιπα 37 περιλαμβάνουν μόνο κείμενο. Το περιεχόμενο τους είναι γραμμένο στη νέα ελληνική γλώσσα και κάποια από αυτά περιλαμβάνουν κυριολεκτικό λόγο ενώ σε άλλα χρησιμοποιούνται μεταφορές ή και λογοπαίγνια. Στο σύνολό τους ο χαρακτήρας τους είναι σαρκαστικός και διακατέχονται από χιουμοριστική διάθεση.

Με μια πρώτη κατηγοριοποίηση του υλικού, όπως παρατηρείται στο Γράφημα 1, τα μιμίδια που σχετίζονται με το Δωδεκαήμερο είναι πολύ περισσότερα από αυτά των άλλων γιορτών (59 από τα 103). Αυτό είναι επακόλουθο μιας γενικευμένης τάσης της εποχής μας να εορτάζονται τα Χριστούγεννα και η Πρωτοχρονιά με πολύ μεγαλύτερη ένταση από ό,τι οι υπόλοιπες γιορτές του χρόνου. Αυτές οι γιορτές αφενός, επειδή προσφέρουν μεγαλύτερη χαρά και διασκέδαση στους ανθρώπους, αφ' ετέρου επειδή ανταποκρίνονται περισσότερο στα καταναλωτικά πρότυπα της σύγχρονης εποχής, τείνουν να έχουν μεγαλύτερη απήχηση.

Γράφημα 1. Κατανομή των μιμίδων ανάλογα με τη γιορτή με την οποία σχετίζονται

Από τα μιμίδια που αφορούν τα Χριστούγεννα, πολλά από αυτά (13 από τα 59) σχετίζονται με το φαγητό και το γιορτινό τραπέζι. Όπως φαίνεται και στην Εικόνα 1 τα μιμίδια που αφορούν το γιορτινό τραπέζι και το φαγητό συνοδεύονται από εικόνες, οι οποίες παρουσιάζουν ανθρώπους να τρώνε ή να πίνουν, ενισχύοντας έτσι το χιουμοριστικό χαρακτήρα του εκάστοτε μιμιδίου και το νόημα που εκφράζεται μέσα από αυτό.

Εικόνα 1. Διαδικτυακό μιμίδιο σχετικό με το Δωδεκαήμερο

(<https://www.facebook.com/realancient/photos/a.1921703051377886/2788536678027848/?type=3> (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021))

Όσον αφορά τα χριστουγεννιάτικα φαγητά και εδέσματα, υψηλή θέση στις προτιμήσεις των χρηστών κατέχουν τα μιμίδια που αναφέρονται στα μελομακάρονα (13 από τα 59). Μάλιστα, τα μιμίδια αυτά ξεκινούν να κοινοποιούνται πολύ νωρίτερα σε σχέση με τα υπόλοιπα μιμίδια που

αφορούν το Δωδεκαήμερο και αφορούν κυρίως την ποσότητα των μελομακάρων που καταναλώνονται στις γιορτές αλλά και την αντίστροφη μέτρηση για το πότε θα έρθουν οι μέρες της κατανάλωσής τους (Εικόνα 2).

Εικόνα 2. Διαδικτυακό μίμιο σχετικό με το Δωδεκαήμερο (<https://gr.pinterest.com/pin/835347430868479370/>) (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021)

Μαζί με αυτά και τα μίμια που αναφέρονται στον χριστουγεννιάτικο στολισμό (5 από τα 59) δημοσιεύονται πολλούς μήνες του χρόνου καθώς ξεκινούν δύο ή και τρεις μήνες πριν από τις γιορτές σε αντίθεση με αυτά των Απόκριων ή του Πάσχα που ξεκινούν να δημοσιεύονται μόλις λίγες εβδομάδες πριν από τις γιορτές.

Αρκετά ήταν και τα μίμια που αφορούσαν τα κάλαντα (7 από τα 59), καθώς είναι ένα έθιμο, το οποίο αναβιώνει στην εποχή μας πολύ έντονα. Βέβαια σε κάποια από τα μίμια διαφαίνεται μια ενόχληση σχετική με αυτό το έθιμο καθώς σε πολλά στίγια τα παιδιά που λένε τα κάλαντα δεν είναι ευπρόσδεκτα ή υπάρχει κάποια κριτική ως προς την εκτέλεση των τραγουδιών ή την αμφίεσή τους. Ακολουθούν τα μίμια που σχετίζονται με το έθιμο της Βασιλόπιτας (5 από τα 59), τα οποία αναφέρονται κυρίως στο φλουρί και στην κατανάλωση του εδέσματος (Εικόνα 3) και τα μίμια που σχετίζονται με το δώρο που θα φέρει ο Άγιος Βασίλης (4 από τα 59), αναφερόμενα κυρίως στην τιμή του δώρου και ακολουθώντας έτσι τα καταναλωτικά πρότυπα.

Εικόνα 3. Διαδικτυακό μίμιο σχετικό με το Δωδεκαήμερο (<https://gr.pinterest.com/pin/475270566906605872/>) (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021)

Ακόμη, υπήρχαν και μίμια (3 από τα 59) που αφορούν τα ταξίδια για τις διακοπές σε τουριστικούς προορισμούς. Πρόκειται για μια σχετικά νέα συνήθεια του τρόπου εορτασμού των γιορτών, αυτή του ταξιδιού σε κάποιο τουριστικό μέρος ή σε κάποια χώρα του εξωτερικού. Μάλιστα διαφαίνεται και ένας σαρκασμός ως προς το πόσο απαραίτητη έχει αρχίσει να είναι αυτή η συνήθεια και πόσο ανάρμοστο θεωρείται να μην επιτρέπει η οικονομική κατάσταση κάποιου να πραγματοποιήσει αυτή τη συνήθεια. Για παράδειγμα στην Εικόνα 4 παρουσιάζεται ένα μίμιο στο οποίο απεικονίζονται δύο άνθρωποι σε ένα αρχοντικό, ντυμένοι με ρούχα εποχής να συζητούν για

τις επερχόμενες διακοπές τους. Μάλιστα στο συγκεκριμένο μίμδιο γίνεται και χρήση του λογοπαίγνιου «Βιέννη-δε βγαίνει» για να ενισχυθεί η χιουμοριστική διάθεσή του.

Εικόνα 4. Διαδικτυακό μίμδιο σχετικό με το Δωδεκαήμερο
(https://m.facebook.com/pg/realancient/photos/?tab=album&album_id=2459904317557754
(τελευταία ανάκτηση 26/10/2021)

Ωστόσο, υπάρχουν και μίμδια που δεν εντάσσονται σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες και είναι μεμονωμένα. Παρατηρούνται μίμδια που σχετίζονται με το πέταγμα του σταυρού στη γιορτή των Φώτων, ή άλλα που χρησιμοποιούν λογοπαίγνια με το όνομα της γιορτής (Φώτα). Κάποια άλλα μίμδια σατιρίζουν την κακή διάθεση που έχει μια μερίδα ανθρώπων στις γιορτές, καθώς η περίπτωση επιβάλλει ευθυμία, ενώ κάποια άλλα αφορούν την ενδυμασία και τις προσωπικές ετοιμασίες για τις γιορτές. Τέλος, υπάρχουν και λίγα μίμδια που αναφέρονται στις προβολές εκπομπών των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης κατά την περίοδο των γιορτών.

Τα μίμδια που σχετίζονται με τις Απόκριες, από την άλλη, είναι τα λιγότερα από όσα βρέθηκαν στην αναζήτηση (18 από τα 103). Αναφέρονται στην πλειοψηφία τους (8 από τα 18) στις μεταμφιέσεις και στο καρναβάλι. Στο μίμδιο που παρατίθεται παρακάτω (Εικόνα 5) συνδυάζεται η εικόνα ενός ζευγαριού ντυμένο με ρούχα εποχής που συζητάει στο σπίτι με ένα κείμενο στο οποίο αναφέρονται στη μεταμφίεση για το καρναβάλι με χιουμοριστική διάθεση. Επίσης, αρκετά από τα μίμδια της Αποκριάς αναφέρονται και στο έθιμο του χαρταετού που πραγματοποιείται κάθε Καθαρά Δευτέρα (4 από τα 18).

Εικόνα 5. Διαδικτυακό μίμδιο σχετικό με τις Απόκριες
(https://www.facebook.com/realancient/posts/pick_of_the_daymeme-by-maria-pastogianni/2254514288096759 (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021)

Σχετικά με τα μιμίδια που αναφέρονται στο εορτασμό του Πάσχα η συντριπτική πλειοψηφία τους (16 από τα 26) σχετίζεται με το τραπέζι του Μεγάλου Σαββάτου και της Κυριακής του Πάσχα αλλά και με το έθιμο του σουβλίσματος του αρνιού. Για παράδειγμα στην Εικόνα 6 παρουσιάζεται ένα μιμίδιο το οποίο περιλαμβάνει σκίτσο και κείμενο. Στο σκίτσο απεικονίζονται γυναίκες ντυμένες με ρούχα εποχής και το κείμενο αποτελείται από τον διάλογό τους σχετικά με το φαγητό την ημέρα της Ανάστασης, ο οποίος είναι ιδιαίτερα σαρκαστικός. Επιπλέον, στα μιμίδια αυτής της γιορτής λόγω του φαγητού και των τραπεζιών εκφράζονται και νέες διατροφικές συνήθειες που ακολουθούν αρκετοί άνθρωποι στις μέρες μας (vegetarian, vegan κ.λπ.).

Εικόνα 6. Διαδικτυακό μιμίδιο σχετικό με τη γιορτή του Πάσχα
(<https://sapsalis.gr/asteio/5719762801786880> (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021))

Επιπρόσθετα, σε αρκετά από τα μιμίδια που αναφέρονται στο Πάσχα (10 από τα 26) παρατηρείται και η συνήθεια πολλών ανθρώπων που ζουν στα αστικά κέντρα να επισκέπτονται τον τόπο καταγωγής τους για τον εορτασμό αυτών των ημερών. Η επιστροφή στο χωριό για αυτές τις μέρες κατά τις οποίες αναβιώνουν πολλά έθιμα δείχνει μια νοσταλγία για τις ρίζες μας και το παρελθόν (Κακάμπουρα 1999, σ. 211). Οι αναβιώσεις διάφορων μορφών του λαϊκού πολιτισμού εκείνες τις ημέρες αποτελούν όψεις του φολκλορισμού, φαινόμενο το οποίο έχει τις ρίζες του ακριβώς σε αυτή την αγάπη και τη νοσταλγία του ανθρώπου για το παρελθόν (Μερακλής, 1972, σ. 3). Στην Εικόνα 7 παρουσιάζεται ένα μιμίδιο στο οποίο απεικονίζονται ηλικιωμένες γυναίκες του χωριού να κοιτούν μια κοπέλα και το κείμενο αναφέρεται στην επίσκεψη αστών στο χωριό, οι οποίοι δεν έχουν εμβολιαστεί και υπονοείται ο φόβος και η δυσανασχέτηση των μόνιμων κατοίκων για αυτή την επίσκεψη.

Εικόνα 7. Διαδικτυακό μιμίδιο σχετικό με τη γιορτή του Πάσχα
(<https://www.Facebook.com/1883732248566605/photos/a.1883735775232919/2920400898233063/?type=3> (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021))

Καθώς η έρευνα πραγματοποιήθηκε κυρίως σε μιμίδια που αναρτήθηκαν από τον Ιανουάριο του 2020 έως το Μάιο του 2021, δε θα μπορούσαν να λείπουν τα μιμίδια τα οποία σχετίζονται με τον τρόπο εορτασμού των γιορτών στην περίοδο της πανδημίας του COVID-19, καθώς ήταν μια κατάσταση που επηρέασε άμεσα τις συνήθειες των γιορτών και φυσικά αυτό αντικατοπτρίζεται μέσα από τα μιμίδια. Στην Εικόνα 8, για παράδειγμα, παρουσιάζεται ένα μιμίδιο στο οποίο απεικονίζεται ο Ιησούς από τη γνωστή ταινία «Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ» να προτρέπει τον Λάζαρο να βγει έξω, αλλά αντί για τον Λάζαρο του απαντάει γνωστός παρουσιαστής ο οποίος συμμετείχε στην διαφήμιση για την παραμονή στο σπίτι λόγω της πανδημίας. Για την κατανόηση του συγκεκριμένου μιμιδίου απαιτείται η γνώση τόσο της ταινίας και της διαφήμισης όσο και των διαλόγων σε αυτές.

Εικόνα 8. Διαδικτυακό μιμίδιο σχετικό με την πανδημία
(<https://www.monopoli.gr/2020/04/19/istories/perierga/384654/keep-calm8-proetoimasies-gia-ena-diaforetiko-rasxa/> (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021))

Τα μιμίδια λοιπόν που σχετίζονται με την πανδημία είναι αρκετά (15 από τα 103) και εστιάζουν κυρίως στις νέες συνθήκες τρόπου εορτασμού που επιβάλλει η πανδημία, όπως για παράδειγμα η παραμονή στις πόλεις στις διακοπές του Πάσχα, η απαγόρευση τέλεσης κάποιων εθίμων, όπως των καρναβαλιών και των καλάντων, αλλά και προτάσεις νέων τρόπων εορτασμού όπως ο εορτασμός στο σπίτι.

Αξιοσημείωτο είναι ότι υπάρχουν αρκετά μιμίδια (13 από τα 103), στα οποία διαφαίνεται μια άρνηση ως προς τις γιορτές ή και ανακούφιση όταν κάποιες από αυτές δεν εορτάστηκαν λόγω της πανδημίας. Η άρνηση αυτή εστιάζει κυρίως στον κοσμικό και καταναλωτικό χαρακτήρα που έχουν πάρει οι γιορτές και στην αδυναμία πολλών ανθρώπων να ανταποκριθούν. Αυτά αφορούν κυρίως, όπως προαναφέρθηκε, τα αποκριάτικα καρναβάλια, τα χριστουγεννιάτικα και πρωτοχρονιάτικα κάλαντα των παιδιών αλλά και τις οικογενειακές μαζώξεις. Για παράδειγμα το μιμίδιο της Εικόνας 9 περιλαμβάνει ένα κείμενο στο οποίο αναφέρονται όλα αυτά που μπορεί κάποιος να αποφύγει λόγω της καραντίνας, συνοδευόμενο από εικόνες και σκίτσα, τα οποία ενισχύουν το περιεχόμενο του μιμιδίου.

Εικόνα 9. Διαδικτυακό μμίδιο σχετικό με την αρνητική διάθεση προς τις γιορτές (<https://m.Facebook.com/realancient/photos/a.1921703051377886/2779079818973534/?type=3>) (τελευταία ανάκτηση 26/10/2021)

Συζήτηση

Μέσα από τα μμίδια που αναφέρονται στις γιορτές του λαϊκού εορτολογίου εκφράζεται ο σύγχρονος τρόπος εορτασμού τους. Παρατηρείται πως πολλές από τις παραδοσιακές πρακτικές εορτασμού επιλέγονται από μεγάλη μερίδα ανθρώπων. Όμως, δεν είναι λίγα και τα μμίδια που εκφράζουν επιθυμία και προτάσεις για αλλαγές. Έτσι, μέσα από τα μμίδια προβάλλεται και εκφράζεται όχι μόνο ο τρόπος εορτασμού αλλά και οι απόψεις των χρηστών σχετικά με αυτό το θέμα. Παράλληλα διαφαίνονται οι επιρροές που έχουν φέρει οι νέες συνθήκες στον γενικότερο τρόπο ζωής λόγω της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων αλλά και των μεταβολών στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν.

Ακόμη παρατηρείται σε πολλά μμίδια η χρήση εικόνων συνδυασμένων με το κείμενο, το οποίο αναγράφεται σε αυτές. Οι εικόνες μπορεί να περιλαμβάνουν είτε σκίτσα, τα οποία τονίζουν τον χιουμοριστικό χαρακτήρα των μμιδίων είτε φωτογραφίες από γνωστές σειρές και ταινίες, κεντρίζοντας την προσοχή των χρηστών και επιτρέποντας σε όσους γνωρίζουν τις συγκεκριμένες σειρές και ταινίες να κατανοήσουν καλύτερα το νόημα του μμιδίου.

Τέλος, ένα ακόμη χαρακτηριστικό των μμιδίων είναι ότι οι δημιουργοί τους για να αφήσουν το δικό τους στίγμα επιλέγουν κάθε φορά επίκαιρα θέματα με στόχο να αποτελέσουν τα μμιδιά τους αναπαραστάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας τη δεδομένη στιγμή που τα κοινοποιούν.

Συμπεράσματα

Με την ανωνυμία που προσφέρει σαν μέσο το Διαδίκτυο, παρατηρείται πως οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν, να σχολιάσουν ακόμη και να απορρίψουν κάποιες από τις γιορτές του λαϊκού εορτολογίου. Με αυτόν τον τρόπο, η ανωνυμία δίνει τη δυνατότητα στους δημιουργούς των μμιδίων να τα μετατρέψουν σε εργαλεία ανταλλαγής ιδεών (Reime, 2015: 4). Επίσης, τα διαδικτυακά

μιμίδια αντιστέκονται στα στερεότυπα και τους θεσμούς, επιχειρώντας να παρουσιάσουν τις υπάρχουσες συνθήκες αναδεικνύοντας τη γνησιότητά τους (Zittrain, 2014: 389). Ταυτόχρονα, διαφαίνεται πως τα διαδικτυακά μιμίδια γίνονται φορείς νέων τάσεων και προκαταλήψεων σχετικά με το λαϊκό εορτολόγιο, καθώς ο κάθε χρήστης έχει τη δυνατότητα όχι μόνο να σχολιάσει αλλά και να επηρεάσει τους υπόλοιπους χρήστες για τη δημιουργία νέων συνηθειών, εθίμων και τρόπων εορτασμού. Έτσι, μελετώντας τα μιμίδια συμπεραίνουμε ότι αποτυπώνουν τον τρόπο που εορτάζονται οι γιορτές του λαϊκού εορτολογίου και εκφράζουν συγκεκριμένες πεποιθήσεις γύρω από αυτές.

Τέλος, η παρούσα μελέτη προσφέρεται για περαιτέρω έρευνα καθώς θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή και για άλλους μελετητές να ασχοληθούν με τα μιμίδια που σχετίζονται με τις λιγότερο γνωστές γιορτές του λαϊκού εορτολογίου. Παράλληλα, ενώ στη συγκεκριμένη μελέτη επιλέχθηκε η ανάλυση περιεχομένου, τα μιμίδια θα μπορούν να εξεταστούν και υπό το πρίσμα της κριτικής ανάλυσης λόγου. Το σίγουρο είναι πως όσο οι συνθήκες της ζωής και συνεπώς και του εορτασμού των γιορτών αλλάζουν, τόσο τα μιμίδια που αναφέρονται σε αυτές θα αποτελούν πηγή έμπνευσης και πρόσφορο έδαφος για έρευνα.

Βιβλιογραφία

- Βαλασιάδης, Ε., Κατσαδώρας, Γ., Κακάμπουρα Ρ., & Φωκίδης, Ε. (2017). Λαϊκός Πολιτισμός και Ψηφιακό Παιχνίδι στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο Φ. Γούσιος (Επιμ.), *Τα Πρακτικά του 4ου Συνεδρίου: Νέος Παιδαγωγός*. Αθήνα, 1 και 2 Απριλίου 2017, σσ. 1026-1033.
- Βαρβούνης, Μ. Γ. (2014). *Νεωτερική Ελληνική Λαϊκή Θρησκευτικότητα*. Θεσσαλονίκη. Εκδ: Μπαρμπουνάκη.
- Βαρβούνης, Μ. Γ. (2015). *Λαϊκή Θρησκευτικότητα και εθιμικές πρακτικές. Μελετήματα θρησκευτικής και κοινωνικής λαογραφίας*. Ηρόδοτος.
- Κακάμπουρα, Ρ. (1999). Η λαογραφία του ταξιδιού και οι εκδρομές των ηπειρωτικών συλλόγων της Αθήνας, στα *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τόμος 33, (σσ. 201-216). Ιωάννινα: Μητρόπολη Ιωαννίνων.
- Κατσαδώρας, Γ., & Νουνανάκη Α. Λ. (2021). Η εικόνα των Ποντίων στη ψηφιακή λαογραφία: η περίπτωση των μιμιδίων (memes)». Στο Μ. Γ. Βαρβούνης, Ρ. Κακαμούρα & Μ. Ευσταθιάδου (Επιμ.), *Τα πρακτικά του Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Λαογραφίας Λαϊκή παράδοση του Πόντου: από το παρελθόν στο παρόν* (διοργάνωση: Εργαστήριο Κοινωνικών Επιστημών του Π.Τ.Δ.Ε. του Ε.Κ.Π.Α., Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας & Εθνολογίας του Δ.Π.Θ & Φάρος Ποντίων) Θεσσαλονίκη 29 Νοεμβρίου-1 Δεκεμβρίου 2019 (389-432).
- Κατσαδώρας, Γ. (2011). Ο λαϊκός πολιτισμός την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Στο Π. Φώκιαλη, Ν. Ανδρεαδάκης & Γ. Ξανθάκου (Επιμ.), *Διεργασίες σκέψης στο σχολείο και την κοινωνία*, α' τόμ. Αθήνα: Πεδίο, σσ. 90-99.
- Κατσαδώρας, Γ. Κ. (2013). «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα». Στο Γ. Κόκκινος & Μ. Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επ.) (2013). *Επιστήμες της Εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Αθήνα: Ταξιδευτής, σσ. 99-122.
- Κούζας, Γ. (2017). Θρησκευτικότητα και αστικός χώρος: νεότερες μελέτες για τη θρησκευτική ζωή στις πόλεις. Στο *Ο καθηγητής Μ. Γ. Βαρβούνης και το έργο του. Μελέτες και κείμενα*. Πορεία.
- Λουκάτος, Δ. (1985). *Συμπληρωματικά του χειμώνα και της Άνοιξης*. Φιλιππότη.
- Λουκάτος, Δ. (1997). *Χριστουγεννιάτικα και των γιορτών*. Φιλιππότη.
- Μέγας, Γ. (2012). *Ελληνικές Γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*. Εστία.
- Μερακλής Μ. Γ. (1972). Τι είναι ο Folklorismus. *Λαογραφία* τ. 28.
- Μερακλής Μ. (2011). *Ελληνική Λαογραφία*. Καρδαμίτσα.
- Πολίτης, Ν. (1987). *Το καρναβάλι της Πάτρας*. Πατραϊκές εκδόσεις.
- Πούχγερ, Β. (1989). *Λαϊκό θέατρο στην Ελλάδα και στα βαλκάνια*. Πατάκη.

- Bausinger, H. (2009). *Ο λαϊκός πολιτισμός στον κόσμο της τεχνολογίας* (μετάφραση: Μαριάνθη Καπλάνογλου-Αρετή Κοντογιώργη). Πατάκη.
- Blank, T. J. (2007). Examining the transmission of urban legends: Making the Case for Folklore Fieldwork on the Internet. *Folklore Forum*, 37 (1), σσ. 15-26.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4th ed.). Oxford University Press.
- Dawkins, R. (1976). *The Selfish Gene*. Oxford University Press.
- Denzin N. K. (1983). "Interpretive Interactionism", G. Morgan (ed.) *Beyond Method. Strategies for Social Research*, USA: Sage Publications Inc, σσ. 129-146.
- Dundes, A. (1980). *Interpreting Folklore*. Bloomington: Indiana Univ. Press.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E., (2009). *How to design and evaluate research in education*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Grundlingh, L. (2018). Memes as speech acts. *Social Semiotics*, 28 (2), σσ. 147-168.
- Miltner, K. (2011). *SRSLY PHENOMENAL: An Investigation into the Appeal of LOLCats*. MA Thesis. London School of Economics and Political Science.
- Ong W. (2005). *Προφορικότητα και εγγραμματοσύνη*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Raymond, E. S. (2001). *The cathedral and the bazaar. Musings on Linux and Open Source by an Accidenta*. Revolutionary, USA: O'Reilly & Associates, Inc.
- Reime, T. (2015). Memes as Visual tools for precise message conveying. *Norwegian University of Science and Technology*.
- Shifman, L. (2013). Memes in a digital world: Reconciling with a conceptual troublemaker. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 18, 362-377.
- Shifman, L. (2014). *Memes in digital culture*. Cambridge, MA: The MIT Press, σσ. 20-22.
- Van Dijk, J. (2009). Users like you? Theorizing agency in user-generated content. *Media, culture, and society*, 31(1), σσ. 41-58.
- Wagener, A. (2020). The postdigital emergence of memes and GIFs: meaning, discourse, and hypertextual creativity. *Postdigital Science and Education*, σσ. 1-20.
- Zittrain, J. L. (2014). Reflections on Internet Culture. *Journal of Visual Culture*, 13(3), σσ. 388-394.